

Helmi Remes: Sateen synty, 2019. Uramon koulun monitoimisal. Kuva: Teo Cederqvist. ©Kuvasto.

RIIHIMÄEN KAUPUNGIN JULKISEN TAITEEN PERIAATTEET

Riihimäen kaupunki

Kaupunginhallitus 16.3.2020 § 79

Kaupunginhallitus 6.9.2021 § 318

päivitys lukuihin 3.2. ja 6.

JULKISEN TAITEEN PERIAATTEET VALMISTELLUT TYÖRYHMÄ 2016-2020.....	3
1. JULKISEN TAITEEN PERIAATTEIDEN TARKOITUS.....	4
1.1 Johdanto.....	4
1.2 Miksi julkista taidetta rakennettuun ympäristöön?.....	4
2. RIIHIMÄEN JULKISEN TAITEEN TAVOITTEET.....	6
3. RIIHIMÄEN JULKISEN TAITEEN TOIMIJAT JA TOIMIELIMET.....	7
3.1. Julkisen taiteen ohjausryhmä.....	7
3.2. Riihimäen taidetyöryhmä RITA.....	7
3.3. Taidetyöryhmä RITA:n tehtävät.....	8
3.4. Julkisen taiteen asiantuntija.....	9
4. JULKISEN TAITEEN PERIAATTEIDEN SOVELTAMISALAT.....	10
4.1. Taide kaupungin kehittämisessä, maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa.....	10
4.2. Taide julkisissa rakennushankkeissa.....	11
4.3. Taide avoimessa julkisessa kaupunki- ja ulkotilassa.....	11
4.4. Taide yksityisessä rakentamisessa.....	11
4.5. Taide tilapäisenä tapahtumana tai hankkeena.....	12
4.6. Museokokoelmat ja kaupungin taidekokoelma.....	12
5. JULKISEN TAITEEN YLLÄPITO JA HUOLTO.....	12
6. YHTEENVETO JULKISEN TAITEEN HALLINNOIMISESTA JA HANKINNASTA RIIHIMÄELLÄ.....	13
7. JULKISEN TAITEEN RAHOITUSMALLIT.....	14
7.1. Rakentajan velvoittaminen taideteoksen toteuttamiseen.....	15
7.2. Taiteen kerrosalaneliömaksut maankäyttösopimuksissa, ns. rahastomalli.....	15
7.3. Prosenttiperiaate: % hankkeen kustannuksista taiteeseen.....	16
7.4. Integroitu taide.....	16
LIITE 1. JULKISEN TAITEEN HANKINTOJEN NYKYTILA RIIHIMÄELLÄ.....	17
1.1. Kaupungin taidekokoelma.....	17
1.2. Muotokuvat.....	18
1.3. Riihimäen taidemuseon kokoelma.....	19
LIITE 2. JULKISEN TAITEEN OHJELMOINTI, HALLINTORAJAT YLITTÄVÄ TYÖRYHMÄ JA JULKISEN TAITEEN ASIAANTUNTIJAT.....	19
LIITE 3. ESIMERKKEJÄ JULKISESTA TAITEESTA JA ERI RAHOITUSMALLIEN KÄYTÄNNÖN SOVELLUKSISTA SUOMESSA.....	20
3.1. Hämeenlinnan Asemanranta.....	21
3.2. Jyväskylän Kangas.....	22
3.3. Porvoon Länsiranta.....	23
3.4. Joensuun Penttilänranta.....	23
3.5. Oulun kaupunki.....	24

Riihimäen kaupungin julkisen taiteen periaatteissa kuvataan ja määritellään kaupungin julkisen taiteen hankinnan menettelytavat, toimijat ja toimintaympäristöt. Julkisen taiteen käytännön toteutusta ohjataan vuosittaisella julkisen taiteen ohjelmalla sekä alue- tai projektikohtaisilla taideohjelmilla. Periaatteissa esitellään myös vaihtoehdot taiteen rahoittamiseksi.

Riihimäen julkisen taiteen periaatteet on hyväksytty Riihimäen kaupunginhallituksessa 16.3.2020 § 79 (KH/462/2020).

Periaatteita noudatetaan lähtökohtaisesti kaikessa Riihimäen kaupungin rakentamisessa, ja tarvittaessa niitä täydennetään ja päivitetään vastaamaan kaupungin organisaatiossa tapahtuvia muutoksia.

JULKISEN TAITEEN PERIAATTEET VALMISTELLUT TYÖRYHMÄ 2016–2020

Veera Bergström, vs. katupäällikkö

Marjukka Korhonen, julkisen taiteen asiantuntija, projektipäällikkö, Yhteiskuntataiteilijatoiminta

Anniina Korkeamäki, kaavoitusarkkitehti, vt. kaavoituspäällikkö

Sonja Leppänen, projektikoordinaattori, Yhteiskuntataiteilijatoiminta

Hannu Mattila, rakennuspäällikkö

Raija Niemi, kaavoituspäällikkö

Tanja Pääskynen, amanuessi

Katja Vuorinen-Parm, intendentti

Anna Vesén, vastaava kulttuurituottaja, kulttuurituottaja, vt. hyvinvointi- ja kulttuuripäällikkö

Erja Väyrynen, julkisen taiteen asiantuntija, ts. projektipäällikkö, Yhteiskuntataiteilijatoiminta

Lisäksi alustavalle kommenttikierrokselle on osallistunut edustajia seuraavilta tahoilta: elinvoiman ja teknisen palvelukeskuksen toimialueet, kaupunkikehityslautakunta, kaupunginhallitus.

1. JULKISEN TAITEEN PERIAATTEIDEN TARKOITUS

1.1. Johdanto

Riihimäen julkisen taiteen periaatteilla ohjataan julkisen taiteen toteutusta kaupungin strategian mukaisesti. Periaatteissa kuvataan ja määritellään kaupungin toimintaa julkisen taiteen edistäjänä ja toteuttajana osana kestävästä rakennettua ympäristöä. Periaatteiden tarkoituksena on määritellä julkisen taiteen toimijat sekä menettelytavat, joilla taide yhdistetään osaksi rakennushankkeita niin, että taide on järjestelmällisesti nivottu osaksi kaupungin päätöksentekoa sekä suunnittelua ja toteutusta.

Periaatteiden valtakunnallinen tausta on Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 2000) tavoitteessa edistää hyvää ja käyttäjien tarpeita palvelevaa, terveellistä, turvallista sekä viihtyisää elinympäristöä, joka on myös esteettisesti tasapainoinen ja sosiaalisesti toimiva. Myös juuri uudistettu laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019, 3 § Kunnan tehtävät) liittyy julkisen taiteen edistämisen osaksi kunnan kulttuuritoiminnan järjestämisen tehtäviä. Kunnan tulee:

1. edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä;
2. luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle;
3. edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa;
4. tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen;
5. edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa;
6. edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa;
7. edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

1.2. Miksi julkista taidetta rakennettuun ympäristöön?

Julkisella taiteella tarkoitetaan rakennettuun ympäristöön toteutettua taidetta, joka sijaitsee julkisessa tai nk. puolijulkisessa tilassa ja on yleensä esteettömästi kenen tahansa saavutettavissa. Se on yleensä myös hankittu julkisella rahoituksella tai yhteistyössä yksityisen rahoittajan tai rahoittajien kanssa.

Suomessa julkisille rakentajille ei ole olemassa lakisääteistä velvoitetta toteuttaa taidetta osana

suunnittelua tai rakentamista – toisin kuin esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Sekä valtio¹ että suomalaiset kunnat ja kaupungit toteuttavat taidehankkeita parhaaksi katsomillaan tavoilla. Suurimmassa osassa kuntia on sadan vuoden aikana toteutettu julkista taidetta omin varoin, lahjoitusvaroin, lahjoituksin, yritysysteistyönä jne. Viime vuosina ns. prosenttiperiaatteen² valtakunnallisen edistämisen ja kehittämisen myötä julkisesta taiteesta on kuitenkin alkanut tulla yhä olennaisempi osa kunta- / kaupunkibrändin, identiteetin ja imagon rakentamisessa.

Taide on itsessään arvokasta. Kaupunkien historiaan taide on kuulunut aina: julkinen taide tekee näkyväksi sen, että kaupunki arvostaa asukkaitaan, siellä työskenteleviä ja vierailevia. Viime vuosikymmeninä kaupungistumisen myötä julkinen taide on saanut uusia tehtäviä. Sen avulla lisätään sekä kaupungin veto- että pitovoimaa sekä parannetaan yksittäisten rakennusten, julkisen tilan ja kokonaisten alueiden identiteettiä ja arvoa. Tutkimusten mukaan 75 % suomalaisista haluaa taideteoksia arkiympäristöönsä ja 89 % rakennuttajista uskoo, että taide nostaa asuinalueen ja kiinteistöjen arvoa³.

Toteuttamalla julkista taidetta kohennetaan tasa-arvoisesti yhteistä ympäristöä, parannetaan kulttuurin ja taiteen saavutettavuutta, edistetään matkailua, kaupunkilaisten hyvinvointia sekä taiteilijoiden työtilaisuuksia. Luovien alojen, kuten taiteilijoiden, muotoilijoiden, suunnittelijoiden ja arkkitehtien, osaamispotentiaalia voidaan hyödyntää myös rakentamisessa ja kaupunkikuvan edistämisessä, jalkauttaa kaupungissa versova osaaminen ja luova kulttuuri osaksi kaupungin suunnittelua, rakentamista ja toimintaa. Vahva kulttuuri on osa kunnan elin- ja lumovoimaa – tekijöitä, joita ei ole samankaltaisina missään muualla ja jotka tekevät paikasta ainoalaatuisen.

Julkisen taiteen hyötyjä voidaan kootusti ilmaista mm. seuraavasti:

- Ainutlaatuisuuden hyöty > taide tekee tiloista ainutkertaisia
- Laadun hyöty > taide parantaa rakennetun ympäristön laatua
- Taloudellinen hyöty > taide nostaa kiinteistöjen arvoa
- Mielikuvahyöty > taide lisää alueiden vetovoimaa
- Kilpailuhyöty > taide lisää kaupunkien vetovoimaa⁴
- Ylläpidon hyöty > taide voi vähentää ilkevallasta aiheutuvaa kunnostustarvetta⁵

Julkisen taiteen haasteita ovat:

- Puutteet ammattimaisessa päätöksenteossa
- Työnjako eri toimijoiden kesken
- Taiteen laatu ja elinkaari, taiteen kestävyys ympäristössään
- Ylläpito- ja korjauskustannukset, mahdollinen ilkevalta
- Esteettiset kiistat ja maun muutokset aikojen kuluessa

¹ Suomessa valtion hankkeissa taiteesta vastaa Valtion taideteostoimikunta sille osoitettujen vuosittaisten veikkausvoittovarojen turvin. Toimikunta sekä ostaa valmiita teoksia sijoitettavaksi valtion virastoihin ja laitoksiin että päättää itsenäisesti, jos johonkin kohteeseen integroidaan taidehanke rakentamisvaiheessa

² Periaatteen mukaan rakennushankkeessa n. 1 % investoinnista käytetään kohteessa taiteeseen tai taiteelliseen suunnitteluun.

³ Suomen Taiteilijaseuran kyselytutkimus *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja* (2016) ja *Kokemuksia kuvataiteen käytöstä rakennushankkeissa* (2015), Teollisuustaiteen liitto Ornamo ry

⁴ Erityisasiantuntija Henri Terho, Prosentti taiteeseen – näkökulmia tulevaan –seminaari 8.11.2018, Taiteen edistämiskeskus

⁵ Eri kaupungeissa on tehty huomioita, että sijoittamalla taideteoksia julkisiin tiloihin ja rakenteisiin, ilkevalta ja töhrminen on vähentynyt kohteissa, mm. bussikatokset, rappukäytävät, alikulkutunnelit, julkisivut jne.

2. RIIHIMÄEN JULKISEN TAITEEN TAVOITTEET

Julkisen taiteen periaatteiden tavoitteena on yhdistää taiteen toteutus osaksi Riihimäen ympäristö- ja kaupunkisuunnittelua sekä talon- ja julkisen tilan rakentamista. Julkisen taiteen periaatteiden toimeenpanossa näkyvät strategian keskeiset arvot: toteutetaan rohkeita taideteoksia reilulla menettelytavalla.

Julkinen taide tekee näkyväksi Riihimäen kaupungin strategiaa. Riihimäki on ”tiivis, viihtyisä ja vilkas pääradan varrella sijaitseva kaupunki, jossa asukkaan arki on helppoa, sujuvaa ja turvallista. Kaupunki tunnetaan robotiikkaan erikoistuneesta opetuksesta, kiertotalousosaamisesta sekä runsaasta yritys- ja kulttuuritarjonnasta. Erilaisten ihmisten kohtaamisissa syntyy uudenlaista luovaa kulttuuria ja yhteisöllisyyttä”.

Julkinen taide on olennainen osa kulttuuritarjonnaltaan runsaan kaupungin identiteettiä ja kaupunkikuvaa. Taide viestii vireästä kaupungista, joka panostaa ympäristön viihtyisyyteen, visuaalisuuteen ja elämyksellisyyteen. Asukkaiden ja muiden toimijoiden hyvinvointi ja uutta luova kulttuuri lisääntyy ainutlaatuisten ja korkeatasoisten ympäristöjen avulla. Julkinen taide on yhteistä taidetta, joka luo merkityksiä, herättää keskustelua ja luo muistijälkiä.

Yritystoiminnalle kaupungin aktiivisesti toteuttama julkinen taide viestii luovuutta ja vetovoimaisuutta tukevasta toimintaympäristöstä. Vastavuoroisesti taide tarjoaa yrityksille mahdollisuuksia osallistua kaupungin kehittämiseen sekä mahdollisuuksia vahvistaa omaa imagoaan.

Taidehankintaprosesseissa kehitetään valtakunnallisesti kiinnostavia uusia, kaupunkilaisia osallistavia toimintatapoja. Luovaa kulttuuria ja yhteisöllistä toimintaa edistetään madaltamalla kynnystä väliaikaisten taidehankkeiden ja taidetapahtumien toteuttamiselle julkisessa tilassa. Monimuotoiset taidehankkeet antavat myös lapsille ja nuorille sekä muille asukasryhmille toiminnallisia mahdollisuuksia osallistua kaupunkitilan elävöittämiseen.

Julkisen taiteen kantava periaate on, että pysyviä julkisia teoksia hankitaan laatua korostaen ammattitaiteilijoilta. Teema- ja taiteilijavalinnoissa riihimäkeläisyys huomioidaan mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi rohkean ja ennakkoluulottoman kaupungin julkisen taiteen kirjo sisältää kaikki nykytaiteen muodot. Teosvalinnoissa huomioidaan elinkaari, kestävyys, soveltuvuus paikkaan, huolto ja ylläpito.

Anni Paunila: Ketju, 2015,
Riihimäen jäähalli. Kuva: Anni
Paunila. ©Kuvasto.

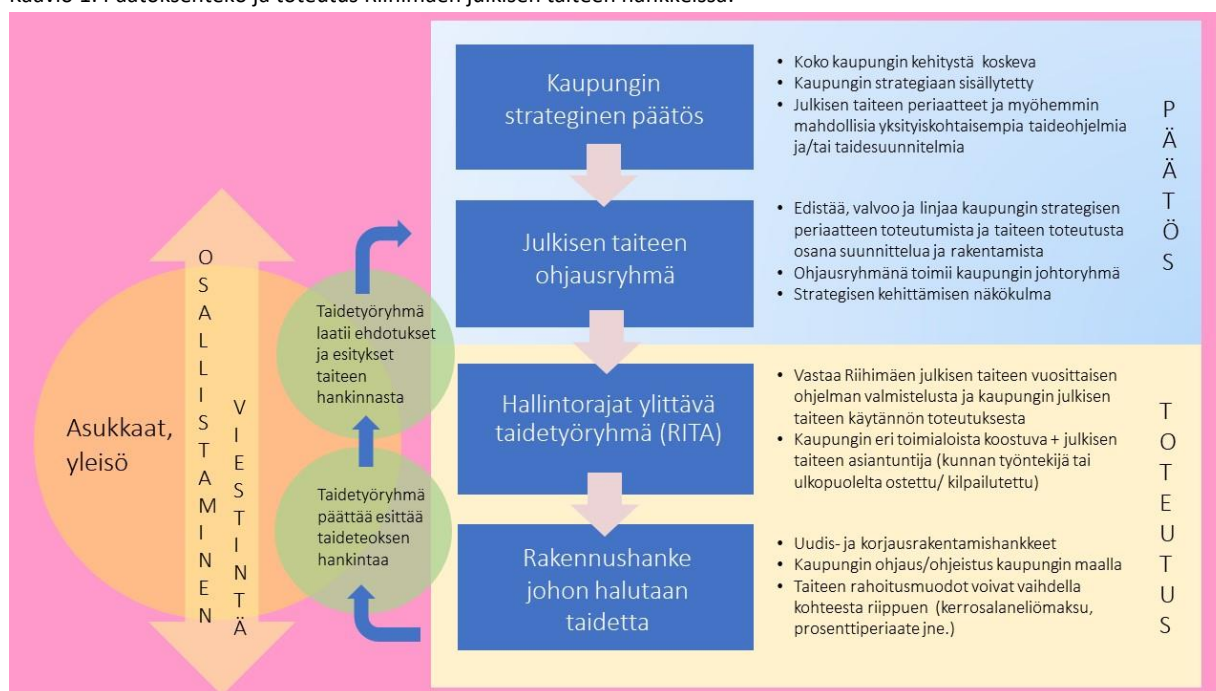
Periaatteiden hyväksymisen jatkotyönä otetaan tarkasteluun myös ns. laajennetun prosenttiperiaatteen toimenpide-ehdotukset ja tehdään ehdotus niiden soveltamisesta Riihimäen kaupungin toiminnassa.

3. RIIHIMÄEN JULKISEN TAITEEN TOIMIJAT JA TOIMIELIMET

3.1. Julkisen taiteen ohjausryhmä

Riihimäen kaupungin julkisen taiteen periaatteiden toteutumista edistää ja valvoo kaupungin johtoryhmä, joka ohjaa kaikkia kaupungin strategisia kärki- ja kehittämishankkeita. Ohjausryhmä ohjaa myös kaupungin strategisen kehittämisen näkökulmasta julkisen taiteen kärkihankkeita. Ohjausryhmä linjaa julkisen taiteen suunnittelua ja toteutusta osana kaupungin suunnittelua ja rakentamista. Lisäksi ohjausryhmä luo edellytykset Riihimäen taidetyöryhmä RITA:lle, joka laatii ja toimeenpanee kaupungin julkisen taiteen toteuttamissuunnitelmat ja taideohjelmat.

Kaavio 1: Päätöksenteko ja toteutus Riihimäen julkisen taiteen hankkeissa.

3.2. Riihimäen taidetyöryhmä RITA

Hallintorajat ylittävä Riihimäen taidetyöryhmä RITA vastaa kaupungin julkisen taiteen käytännön toteutuksesta. Monialaisena asiantuntijaelimenä se ohjaa taidehankkeita suunnittelusta toteutukseen, huolehtii kaupunkilaisten osallistamisesta, ja pitää huolta siitä, että julkisen taiteen taso pysyy korkeana.

Taidetyöryhmä RITA:ssa ovat edustettuna seuraavat tahot:

- Kaupunginhallituksen nimittämä edustaja
- Sivistyksen ja osaamisen lautakunnan nimittämä edustaja
- Teknisen lautakunnan nimittämä edustaja
- Elinvoimalautakunnan nimittämä edustaja
- Sosiaali- ja terveyslautakunnan nimittämä edustaja
- Elinvoiman toimialueen edustajat: kaavoituspäällikkö, kaavoitusinsinööri, kaupungingeodeetti sekä kulttuuri- ja tapahtumapalveluiden ja museopalveluiden edustajat
- Teknisen toimialueen edustajat: rakennuspäällikkö, katupäällikkö,

- kaupunginpuutarhuri, suunnitteluarkkitehti
- Julkisen taiteen asiantuntija
 - Työryhmä kokoontuu vastaavan kulttuurituottajan koolle kutsumana. Vakituisen kokoonpanon täydentämiseksi työryhmä voi kutsua mukaan hankkeiden valmisteluun kaupungin osallistamisstrategian mukaisesti eri alojen asiantuntijoita, rakennusten ja tilojen käyttäjiä sekä asukkaita ja asukasyhdistyksiä sekä ARS Häme ry:n nimeämän riihimäkeläisen ammattikuvataiteilijan. Lisäksi nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto voivat halutessaan nimetä työryhmään edustajansa.

3.3. Taidetyöryhmä RITA:n tehtävät

Taidetyöryhmä RITA:n keskeisenä tehtävänä on vastata Riihimäen julkisen taiteen vuosittaisen ohjelman valmistelusta ja toteutuksesta. Ohjelmassa esitetään taidehankkeet, joiden toteutus on käynnissä, hankkeet, joissa suunnittelu alkaa ja hankkeet, joiden suunnitteluun varaudutaan. Ohjelman laatimisen keskeinen edellytys on, että tieto kaupungin käynnistyvistä kaavoitus-, suunnittelu- ja rakennushankkeista on taidetyöryhmällä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ohjelma voi sisältää sekä pysyviä että tilapäisiä taidehankkeita.

Ohjelmaa laatiessaan ja toteuttaessaan RITA huolehtii siitä, että julkisissa talonrakennushankkeissa ja julkisessa kaupunki- ja ulkotilassa (tiet, kadut, puistot, torit ja aukiot) päätökset taiteen sisällyttämisestä hankkeeseen tehdään heti sen muodostamisvaiheessa tai kaavasuunnitteluvaiheen alkaessa. Taidetyöryhmä huolehtii taidehankintojen toteutumisesta oikea-aikaisesti hankevaiheisiin nähden. Taidetyöryhmä mahdollistaa taidehankintoja myös eri hankkeiden myöhemmissä vaiheissa.

RITA laatii myös ehdotuksia siitä, miten taide otetaan osaksi strategisia kaupungin kehittämiskokonaisuuksia toteuttavia suunnitelmia, erityisesti osana kaupungin ja kaupunkikuvan kehittämistä. Näitä suunnitelmia ovat alueelliset kehittämissuunnitelmat, kokonaissuunnitelmat ja yleissuunnitelmat, uudet ja peruskorjattavat aluerakentamiskohteet, merkittävät uudet ja peruskorjattavat kaupungin omat talonrakennushankkeet sekä infra- ja muut julkisen tilan kohteet.

RITA tekee esityksiä alueellisten taideohjelmien⁶ kohteista ja järjestää taidekilpailuja niissä hankkeissa, jotka julkisen taiteen ohjausryhmä linjaa kärkihankkeina taidekilpailukohteiksi.

RITA edistää kaupungin strategian mukaisesti kaupunkilaisten osallisuutta ympäristön suunnitteluun ja julkisen taiteen hankkeisiin siten, että käyttäjien ja asukkaiden kuuleminen sisällytetään vähintään osaksi muuta osallistamista. Resurssien puitteissa osallistaminen voidaan toteuttaa myös laajempina, omina hankekokonaisuuksinaan. Tavoitteena on aina, että asukkaat, käyttäjät ja muut osalliset pääsevät vaikuttamaan taiteeseen oikea-aikaisesti.

⁶ Alueellisessa taideohjelmassa määritellään esimerkiksi uuden asuinalueen taiteen konsepti, taiteen paikat, tilapäiset tapahtumat jne., sekä mallit tekijöiden valintaprosesseista, taiteen rahoituksesta ja vuorovaikutus- ja osallistamisprosesseista. Ohjelma voi koskea myös ns. vanhoja kaupunginosia, erityisesti täydennysrakentamisen ja perusparannuksen yhteydessä tai laajoja talonrakennushankkeita, kuten sairaaloita.

Toteutusvaiheessa olevissa taidehankkeissa RITA päättää asianosaisten hanke- ja sidosryhmien kanssa yhteistyössä siitä, millainen taidehanke missäkin kohteessa toteutetaan. Taiteelliseen laatuun ja taiteen ominaispiirteisiin liittyvässä päätöksissä kuullaan erityisesti kulttuuri- ja museoalan viranhaltioita sekä julkisen taiteen asiantuntijaa. Erillisen taidehankkeen sijasta taideteos voi toteutua rakenteisiin integroituvana teoksena tai olla tilapäistä taide- ja kulttuuritoimintaa. Kustakin taidehankkeesta kirjataan esitys hankinnan aikataulusta sekä menettelytavoista, joilla taide rahoitetaan ja taiteilija/taiteilijat valitaan. Taiteilijat voidaan valita eri prosesseilla: avoimella haulla, kutsukilpailulla, portfoliohaulla/ilmoittautumismenettelyllä tai suora hankintana. Teoksia tai muuta julkisen tilan kulttuuritoimintaa hankitaan ammattitaiteilijoilta, taiteellista laatua ja monipuolisuutta korostaen. Hankintoja tehtäessä arvioidaan teosten tai toiminnan sisällöllinen ja tekninen soveltuvuus sijoituspaikkaansa ja tilojen käyttäjien omat toiveet sekä turvallisuusnäkökohdat.

Rahoituksen osalta RITA neuvottelee ja selvittää yhteistyömahdollisuuksia myös yritysten, yhdistysten ja säätiöiden kanssa. Taidetta voidaan hankkia kaupungin julkisiin rakennuksiin ja julkiseen kaupunkitilaan myös ilman erillistä rakentamishanketta. RITA tekee esityksiä sekä uusien teosten tilauksesta että valmiiden teosten hankinnoista.

Riihimäen kaupungin kokoelmaan liittämistä tekee päätökset se kulttuuri- tai museopalveluista vastaava viranhaltija, joka vastaa myös teoslahjoitusten ja talletusten vastaanottamisesta sekä kokoelmien poistoista. Taideteokset kustannetaan hankekohtaisesti, ja teokset liitetään kaupungin kokoelmaan tai taidemuseon kokoelmaan. RITA myös valmistele kaupungin taidekokoelman ylläpidolle mallin.

Jaakko Pernu: Crossroads, 2019.
Kuva: Sonja Leppänen. ©Kuvasto.

RITA:n toimeenpanemissa, taiteilijoiden kanssa tehtävissä toimeksiantosopimuksissa määritellään prosessin ja teoksen osalta tarvittaessa mm. prosessin dokumentointi, tekijänoikeudet, vakuuttaminen, mahdolliset lainausehdot jne. Yhteistyössä taiteilijan kanssa määritellään teoksen elinkaari sekä sen huolto ja hallinta.

RITA:n tehtävä on myös pitää yllä kokonaiskuvaa Riihimäellä julkisessa tilassa tapahtuvasta taidetoiminnasta. Työryhmä arvioi ja tarvittaessa antaa lausuntoja kolmansien osapuolien julkisessa tilassa tapahtuvasta taidetoiminnasta, erityisesti tilapäisten taideteosten osalta. Lisäksi taidetyöryhmän tehtävänä on antaa lausuntoja julkista taidetta koskevista kuntalaisaloitteista sekä lausua tarvittaessa taiteen roolista ja laajuudesta kaupunkisuunnittelu-, kaavoitus-, talonrakennus- ja infrahankkeissa kaupunginhallitukselle ja/tai asianomaisille lautakunnille ja viranomaisille. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi alueellisen vastuumuseon kanssa lausunnoissa ja erityistä taideasiantuntija-apua tarvitsevilla kohteilla.

3.4. Julkisen taiteen asiantuntija

Taidetyöryhmä RITA:n toimintaan osallistuu julkiseen taiteeseen erikoistunut asiantuntija. Asiantuntijan

tehtävänä on edistää julkisen taiteen oikea-aikaista suunnittelua osana muuta kaupunkisuunnittelua sekä vastata ja koordinoita vuosittaisen ohjelman mukaisesti taideteosten toteutusta osana rakennushankkeita. Työhön kuuluu taidetyöryhmän toiminnan organisointi, taideteoskohteiden kartoittaminen, taiteilijoiden valintaprosessien valmistelu, taidehankkeiden rahoitusmallien valmistelu, sopimusten laadinta, luonnoskatselmuksien järjestäminen, taidekilpailujen ja juryn toiminnan järjestäminen. Asiantuntija voi myös osallistua kaupunkilaisia taiteen prosesseihin nivoviin osallistamisprosesseihin. Työhön voidaan sisällyttää myös kaavoitusta täydentävien alueellisten taideohjelmien laadintaa sekä taidesuunnitelmien ja -konseptien suunnittelua.

Julkisen taiteen asiantuntija hankitaan usean kunnan yhteisenä asiantuntijapalveluna, Riihimäen kehittämänä ns. Yhteiskuntataiteilijatoiminta-mallina⁷, palkattuna kuntatyöntekijänä tai ostopalveluna. Asiantuntijatyön kustannukset sisällytetään jo tarveselvitys- tai suunnitelmavaiheessa taidehankinnan kokonaiskustannuksiin. Kaupungin talonrakennushankkeissa taideasiantuntijatyön tilaaja on Tilakeskus, infrahankkeissa kunnallisteknillisen suunnittelun vastuualue, ja työ tilataan samassa yhteydessä muun suunnittelun kanssa. Laajoissa aluesuunnittelukohteissa menettely päätetään hankekohtaisesti.

Yksityisissä rakennushankkeissa ja niihin liittyvissä taideohjelmissa Riihimäen kaupunki nimeää taiteen koordinoinnista vastaavan taideasiantuntijan osaksi suunnitteluryhmää. Taidetyöryhmä RITA nimeää työhön Yhteiskuntataiteilijatoiminnan asiantuntijan, valitsee taideasiantuntijan Kuntarekryn kautta palkkaamalla tai hankintalain mukaisesti ostopalveluna. Taiteen koordinoinnin ja sen toteutuksen osalta asiantuntijatyön kulut sisällytetään yksityisten rakennushankkeiden kustannuksiin, jolloin taideasiantuntijan työ kirjataan kaupungin ja yksityisen rakennuttajan välisiin sopimuksiin.

4. JULKISEN TAITEEN PERIAATTEIDEN SOVELTAMISALAT

4.1. Taide kaupungin kehittämisessä, maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa

Kaupunkikuvan kehittäminen on yksi strategisista kehittämishankkeista, kuten myös asemanseutu. Yleiskaavatyötä tehdään jatkuvan suunnittelun periaatteella. Jatkuva yleiskaavoitus antaa ajantasaisen kokonaiskuvan kaupungin maankäytön kehityksestä. Se auttaa yksityiskohtaisempien suunnitteluhankkeiden ajoittamisessa ja niihin varautumisessa.

Julkinen taide huomioidaan kaikissa kaupunkikuvan kannalta merkittävissä kaavoitushankkeissa, viimeistään yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Julkisen taiteen ohjausryhmä linjaa osana kaupunkikuvan kehittämisen kärkihankkeita myös julkisen taiteen kärkihankkeita ja ohjaa ne osaksi kaavoitustyötä. Ohjausryhmä päättää taideohjelmien laatimisesta erityisesti laajoihin kaupunginosa- tai aluerakentamiskohteisiin, jolloin taideohjelma tehdään rinnan muun suunnittelun kanssa. Julkista taidetta voidaan sisällyttää myös muihin, erikseen päätettäviin kaupunkisuunnittelun hankkeisiin. Taiteen toteutus

⁷ Mallissa asiantuntija on palvelussuhteessa yhteen kuntaan, joka myy asiantuntijan työtä muille kunnille.

määritellään sitovasti asemakaavoissa, jotka ovat kaupunkikuvan kannalta merkittäviä. Taide toteutetaan rakentamiseen nivottuna.

4.2. Taide julkisissa rakennushankkeissa

Julkisilla tilahankkeilla tarkoitetaan kaikkia yleisölle ja käyttäjille avoimia julkisia rakennuksia, jotka ovat kaupungin eri palvelujen toimitiloina ja käytössä, kuten koulut, kirjastot, päiväkodit, sosiaali- ja terveyspalveluiden tilat.

Kaupungin omissa tilahankkeissa taide on mukana sekä uudisrakentamisessa että laajoissa peruskorjaushankkeissa. Taiteen rooli ja laajuus määritellään hankkeittain, lähtökohtaisesti se on mukana hankkeessa suunnittelun varhaisvaiheista alkaen.

Taiteen edellyttämät tilalliset ja rakennustekniset valmiudet sekä materiaalit sisällytetään rakennusinvestointeihin. Samassa yhteydessä, kun Taidetyöryhmä RITA tekee esityksen taidehankkeiden laajuudesta ja muodosta, se tekee esityksen myös taiteeseen osoitettavan investoinnin määrästä. Tavoitteena on noin yhden prosentin osuus hankkeen kokonaiskustannuksista.

4.3. Taide avoimessa julkisessa kaupunki- ja ulkotilassa

Avoimella julkisella ulkotilalla tarkoitetaan kaikkia yleisölle ja käyttäjille avoimia tie-, katu-, aukio-, tori- ja puistotiloja. Kaupungin rakentaessa uutta tai peruskorjattaessa vanhaa julkista ulkotilaa määritellään taiteen rooli ja laajuus hankkeittain, mutta lähtökohtaisesti se on mukana kaikessa suunnittelussa alusta alkaen. Erityisesti aukoiden ja puistojen osalta Taidetyöryhmä RITA edistää taiteen toteutusta sekä uudisrakentamisessa että peruskorjaushankkeissa. Taiteen edellyttämät tilalliset ja rakennustekniset valmiudet sekä materiaalit sisällytetään rakennusinvestointeihin. Taidetyöryhmä RITA määrittelee taidehankkeiden laajuuden ja muodon. Kunnallistekniseen investointien työohjelmaan varataan vuosittain rahoitus taidehankkeille. Taiteeseen osoitettava investointimääräraha on noin yhden prosentin osuus kunnallisteknisen investointiohjelman kokonaiskustannuksista.

Valtion ja kaupungin infraa koskevissa yhteishankkeissa taide huomioidaan kuten kaupungin omissa hankkeissa. Valtion odotetaan osallistuvan taidehankkeiden rahoitukseen.

Tommi Toija: Eksynyt, 2018.
Kuva: Sonja Leppänen. ©Kuvasto.

4.4. Taide yksityisessä rakentamisessa

Julkisen taiteen ohjausryhmä tekee esitykset niistä yksityisen rakentamisen kohteista, joissa taiteen toteuttamiseen kytketään osaksi kumppanuuskaavoitusmenettelyä, tontinluovutusehtoja tai maankäyttösopimuksia. Nämä kohteet ovat yleensä kaupungin kehittämisen kannalta merkittäviä kohteita, esimerkiksi uusia asuinalueita tai kaupunkistrategisesti keskeistä palvelu- tai liikerakentamista.

Taiteen sisällyttäminen hankkeisiin määritellään asemakaavoitus- tai tontinluovutusvaiheessa. Taiteen liittäminen tontinluovutusehtoihin on kaavoitusta suppeampi mutta yhtä sitova malli. Yksityisen rakennuttajan hankkeissa taide voidaan toteuttaa niin, että sen kustannukset ovat tasapainossa rakennusoikeuden ja hankkeen toteutuskustannusten kanssa ja että vastuun hankkeesta kantaa rakennushankkeeseen ryhtyvä.

Erityisesti laajoissa kohteissa vaihtoehtona ovat erilaiset, yleensä taideohjelmiin perustuvat rahastomallit, jolloin tontinluovutusehtoihin tai maankäyttösopimuksiin voidaan liittää rakennuttajan velvoite maksaa tietty summa rahastoon per rakennusoikeuden kerrosalaneliömetri. Taideohjelmassa määritellään, miten rahastoon kertyneet varat allokoidaan julkiseen taiteeseen kussakin tapauksessa.

4.5. Taide tilapäisenä tapahtumana tai hankkeena

Pitkäaikaisissa ja kaupunkikuvallisesti näkyvissä rakennushankkeissa voidaan Taidetyöryhmä RITA:n ehdotuksesta toteuttaa myös väliaikaisia teoksia ja tapahtumia. Ne voivat liittyä esimerkiksi suuriin kokonaisuuksiin, jolloin alue on useita vuosia luonteeltaan keskeneräinen. Aluerakentamiskohteessa voidaan hyödyntää esimerkiksi rakentamattomia alueita, mahdollisia tyhjiä tiloja tai keskeneräisiä rakenteita.

Tilapäinen julkinen taide voi olla myös kaupungin kulttuuri- ja tapahtumapalveluiden, museopalveluiden, muiden kaupungin yksiköiden tai kolmannen sektorin tuottamaa. Tilapäisiä ovat myös kuvataidetaapahtumat ja kaupunkitaidefestivaalit, joiden järjestelyt ja tuotanto tulevat kaupungin ulkopuolisilta tahoilta.

Taidetyöryhmä RITA arvioi ja lausuu tarvittaessa osana lupaprosessia tilapäistaiteen tai -toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja taiteellista laatua. Tilapäishankkeet huomioidaan mahdollisuuksien mukaan vuosittaisessa julkisen taiteen ohjelmassa. Tilapäistapahtumien ja -hankkeiden lupamenettelyistä vastaavat asianomaiset kaupungin palvelut.

4.6. Museokokoelmat ja kaupungin taidekokoelma

Riihimäen museoista on tehty kaupungin strategiaan nojaava kehittämisselvitys, joka valmistui 31.7.2018. Selvityksen mukaan Riihimäen taidemuseolla voisi olla julkiseen taiteeseen liittyviä tehtäviä osana kaupungin strategian toteuttamista.

Riihimäen kaupungin taidekokoelma koostuu pääosin itsenäisistä lahjoituksina saaduista tai kaupungin ostamista teoksista. (Ks. liite 1).

5. JULKISEN TAITEEN YLLÄPITO JA HUOLTO

RITA:n valitsemien rakennushankkeiden yhteydessä hankittavat uudet taideteokset liitetään Riihimäen kaupungin taidekokoelmaan. Kaupungin rakennus- ja infrahankkeissa taideteokset toteutetaan osana rakennusprojektia. Näin syntyvän taiteen huolto ja ylläpito kuuluu tilaa hallinnoivalle yksikölle, samoin

vastuu taiteen mahdollisesti tarvitsemista jalustoista, rakenteista ja tekniikasta. Teoksen ylläpitoaika ja elinkaari määräytyvät myös taiteilijan kanssa tehtävässä tilaussopimuksessa. Taiteilija laatii teoksen huolto-, korjaus- ja ylläpito-ohjeet. Taideteosten elinkaarta määriteltäessä huomioidaan myös kulttuuriperinnön säilyttämisen näkökulma.

Kaupungin taidekokoelmaan erillisillä taidehankintamäärärahoilla jo hankittujen ja jatkossa saatavien tai hankittavien erillisten ja itsenäisten teosten (maalaukset, grafiikka, valokuvat, design jne.) ylläpidosta ja huollosta vastaa kulttuuripalvelut. Se vastaa myös taideteosten sijoittamisesta kaupungin hallinnoimiin tiloihin ja kaupungin omistuksessa oleviin tiloihin yhteistyössä käyttäjien kanssa. Taidemuseo ylläpitää ja huoltaa omien kokoelmiensa taideteoksia.

6. YHTEENVETO JULKISEN TAITEEN HALLINNOIMISESTA JA HANKINNASTA RIIHIMÄELLÄ

Julkiseen taiteeseen liittyvät valinnat ja päätöksenteko toteutuu Riihimäen kaupungin päätöksenteon mukaisena lisättynä Taidetyöryhmä RITA:n roolilla, jossa on asiantuntijoina viranhaltijoita, julkisen taiteen asiantuntija, rahoituksesta vastaavat viranhaltijat ja tarvittavat päättäjädustajat, kuten kaupunkikehityslautakunnan edustaja. RITA:n tehtävänä on käsitellä ja esittää taiteen hankintaa. RITA tekee valinnat siitä, millaista julkista taidetta hankitaan ja mihin teokset sijoittuvat.

Määrärahoista vastaava viranhaltija tekee taidehankintapäätöksen RITA:n esityksen pohjalta, jossa taiteelliseen laatuun ja taiteen ominaispiirteisiin liittyvässä päätöksessä kuullaan erityisesti kulttuuri- ja museoalan viranhaltioita sekä julkisen taiteen asiantuntijaa. Tarkoituksena on, että taiteen asiantuntijuus kulkee läpi päätösprosessin mm. taiteilija- ja teosvalinnoissa, luonnoskatselmuksissa, sijoituskohteissa ja tilaussopimusten sisällöissä.

Taidehankintapäätökset tekevä viranhaltija tarkistaa, että hankinta vastaa lainsäädännön vaateita ja, että hankintaan on rahoitusta. Hän vastaa vuosittaisen rahoituksen hakemisesta talous ja toimintasuunnitelman yhteydessä. Rahoista vastaava viranhaltija on käytännössä joko rakennuspäällikkö tai katupäällikkö ja heidän tekemien päätösten otto-oikeus on teknisellä lautakunnalla.

Kaavio 2: Riihimäen julkisen taiteen hallinnointi

Soveltamisala	Valmistelu	Päätös	Toteutus	Ylläpito
Taide kaupunkisuunnittelussa ja kaavoituksessa	Julkisen taiteen ohjausryhmä, RITA	Tekninen lautakunta, kh, kv	Kaupunkisuunnittelu, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide tilahankkeissa	RITA	Tekninen lautakunta, kh, kv	Tilakeskus, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide infrarakentamisessa	RITA	Tekninen lautakunta, kh, kv	Kaupunkitekniikka, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide yksityisessä rakentamisessa	Julkisen taiteen ohjausryhmä, RITA	Tekninen lautakunta, kh, kv	Rakennuttaja, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja

Taide tilapäisenä tapahtumana tai hankkeena	RITA	Omistaja, asianomainen, palveluala	Hankevastaavat	Ei varsinaista ylläpitoa
Taidemuseon kokoelmien esilläpito	Taidemuseo	Johtava intendentti	Taidemuseo	Taidemuseo
Kaupungin kokoelman esilläpito	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut	Vastaava kulttuurituottaja	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut	Ulkotilojen teokset katu- ja puistoyksikkö, sisätilojen teokset kulttuuri- ja tapahtumapalvelut

Kaavio 3: Riihimäen julkisen taiteen hankinta

Soveltamisala	Valmistelu	Päätös	Toteutus	Ylläpito
Taide kaupunkisuunnittelussa ja kaavoituksessa	Julkisen taiteen ohjausryhmä, RITA	Määrärahoista vastaava viranhaltija*	Kaupunkisuunnittelu, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide tilahankkeissa	RITA	Määrärahoista vastaava viranhaltija*	Tilakeskus, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide infrarakentamisessa	RITA	Määrärahoista vastaava viranhaltija*	Kaupunkitekniikka, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide yksityisessä rakentamisessa	Julkisen taiteen ohjausryhmä, RITA	Määrärahoista vastaava viranhaltija*	Rakennuttaja, taiteilija, julkisen taiteen asiantuntija	Omistaja
Taide tilapäisenä tapahtumana tai hankkeena	RITA	Määrärahoista vastaava viranhaltija*	Hankevastaavat	Ei varsinaista ylläpitoa
Taidemuseon kokoelmien esilläpito	Taidemuseo	Johtava intendentti	Taidemuseo	Taidemuseo
Kaupungin kokoelman esilläpito	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut	Vastaava kulttuurituottaja	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut	Ulkotilojen teokset katu- ja puistoyksikkö, sisätilojen teokset kulttuuri- ja tapahtumapalvelut

* RITA:n esityksen pohjalta

7. JULKISEN TAITEEN RAHOITUSMALLIT

Kappaleessa esitellään käyttöön otettavat julkisen taiteen rahoitusmallit. Taiteen rahoituskeino päätetään hankekohtaisesti. Periaatteessa julkinen taide voidaan aina rahoittaa kaupungin omana investointina tai osana rakentamishanketta. Hankkeen budjetissa taiteen rahoitus voidaan toteuttaa erityisesti ns. prosenttiperiaatteen mukaisesti.

Kaupunki voi myös kerryttää erillistä, budjettivuodet ylittävää rahastoa julkiselle taiteelle siten, että kaupungin yksityiselle luovuttamien tonttien tontinluovutusehdoissa ja/tai maankäyttösopimuksissa

kerätään erillistä kerrosalaneliöön sidottu maksua. Yksityisessä rakentamisessa tontinluovutusehtoihin voidaan myös kirjata taidevelvoite – esimerkiksi prosenttiperiaatteen mukaisesti – jolloin taidehankkeesta vastaa osana rakentamishanketta ko. rakennuttaja.

Hankekohtaisesti voidaan kehittää sekä yksityisen että julkisen rahoituksen yhdistäviä malleja. Teoksia voidaan toteuttaa myös eri rahoitusmekanismeja yhdistämällä tai osarahoittamalla erilaisilla avustuksilla⁸. Rahoituskeinoja ovat myös muun muassa joukkorahoitus, yritysysteistyö sekä kolmannen sektorin toteuttamat hankkeet.

7.1. Rakentajan velvoittaminen taideteoksen toteuttamiseen

- Rakentaja veloitetaan tontinluovutussopimuksessa/maankäyttösopimuksessa toteuttamaan taideteos tai taidetta kohteeseen
- Rakentaja vastaa taideteoksen toteutuksesta, joko omalla organisaatiollaan tai rakentaja voidaan velvoittaa palkkaamaan kohteeseen julkisen taiteen asiantuntija
- Teos jää kiinteistö oy:n omistukseen, omistaja vastaa taideteoksen ylläpidosta ja huollosta
- Teokset voidaan sijoittaa yksityiselle suljetulle alueelle (esimerkiksi rappukäytävään) tai rakentaja voidaan velvoittaa sijoittamaan teokset rakennuksen julkisivuun tai ulkoalueille.

7.2. Taiteen kerrosalaneliömaksut maankäyttösopimuksissa, ns. rahastomalli

- Kaupunki perii rakentajalta tontin rakennusoikeuteen (kem²) sidotun ”taidemaksun” tontinluovutuksen yhteydessä. *
- Maksun suuruus määrätään tontinluovutusehdoissa tai maankäyttösopimuksessa; Suomessa käytössä olevissa malleissa summat vaihtelevat 3,00 € - 20,00 € / kem².
- Tuotto kerätään rahastoon, jolloin kertyviä varoja voidaan siirtää ja käyttää yli budjettivuosien.
- Kertyvillä varoilla kaupunki toteuttaa kohteeseen tai tietylle alueelle taidetta. Teokset sijoitetaan yleensä julkiseen tilaan kaikkien saavutettavaksi.
- Kaupunki tekee suunnitelman (yleensä taideohjelman) siitä, miten, mihin ja millaista taidetta toteutetaan.
- Kaupunki koordinoi taidehankkeiden toteutuksen.
- Toteutusta ohjaa kaupungin nimeämä työryhmä.
- Kaupunki toteuttaa suunnitteluun, koordinointiin ja toteutukseen liittyvän työn oman organisaationsa asiantuntemuksella, palkkaamalla julkisen taiteen asiantuntijan tehtävää hoitamaan tai ostopalveluna.
- Teokset jäävät kaupungin omistukseen ja ylläpidettaviksi, jolloin ne liitetään osaksi kaupungin tai esimerkiksi taidemuseon kokoelmia.

* Tuusulassa Rykmentinpuistossa rahastomalli toteutuu siten, että tontin ostohintaan lisätään 3 %, joka ohjataan suoraan taiderahastoon. Vastaavasti kaupunki maksaa 1,5 % ostohintaa vastaavan summan samaan rahastoon. Taide toteutuu julkisella alueella taideohjelman mukaisesti.

⁸ Esimerkiksi Taiteen edistämiskeskukselta voi hakea avustusta prosenttiperiaatteella toteutettavien teosten toteuttamiseksi.

* Vaasan Ravilaaksossa rahastomalli toteutuu siten, että taiteeseen käytettävä kokonaissumma muodostuu kiinteästä aluetaiteen kehittämiskorvauksesta 2 €/kem² ja tontin rakennusoikeuden mukaan muuttuvasta %-osuudesta siten, että kokonaissumma vastaa 1 % tontin rakennusoikeuden arvosta.

7.3. Prosenttiperiaate: % hankkeen kustannuksista taiteeseen

- Prosenttiperiaatteen noudattaminen suunnittelussa ja rakentamisessa.⁹
- Käytännössä taiteeseen käytetään yleensä 0,5 % - 2,0 % hankkeen budjetista.
- Kaupunki noudattaa periaatetta kaikessa omassa suunnittelussaan ja rakentamisessaan.
- Kaupunki toteuttaa taiteen omassa rakentamisessaan oman organisaationsa asiantuntemuksella tai käyttää ostopalveluita; teokset jäävät kaupungin omistukseen ja ylläpitoon.
- Kaupunki velvoittaa tontinluovutuksen ehdoissa yksityisen rakentajan noudattamaan periaatetta; rakennushankkeeseen ryhtyvä hoitaa taidehankkeen joko itsenäisesti, tai sopimusehtojen mukaan yhteistyössä kaupungin kanssa. Teokset jäävät kiinteistöjen/yksityiseen omistukseen ja ylläpitoon.

7.4. Integroitu taide

Taidehankinta voidaan myös integroida rakentamishankkeeseen, sekä talon- että infran rakentamisessa siten, että teos toteutuu osana kohteen rakenteita tai kalusteita. Yleensä näitä kohteita ovat olleet taiteilijan suunnittelemana seinäpinta (sekä ulko- että sisäseinä), tai teoksena toteutettu kadun tai aukion pinnoitus tai kalustus. Taiteena voidaan toteuttaa myös jokin funktionaalinen rakenne, kuten käsijohdin portaikossa. Teos voidaan toteuttaa myös kiinteänä osana alueen suunnittelua, jolloin se muokkaa osaltaan kohteen/alueen muuta suunnittelua. Integroitu teos voi olla toiminnallinen, tai se vaikuttaa esimerkiksi kiveämiseen, ympäristörakenteiden hankintaan ja sijoitteluun sekä valaistukseen, alueen teemaan tms.

Kaupunkitaide

Riihimäellä julkinen taide on vahvasti läsnä kaupunkikuvassa. Kaupunkitaiteella tarkoitetaan teosta joka voi olla esimerkiksi muraali, valotaidetta, patsas tai väliaikainen installaatio. Kaupunkitaide on monipuolista ja sitä toteuttavat eri tahot. Asukkaiden, yrittäjien ja muiden toimijoiden aktiivisuutta kaupunkitaiteen toteuttamisessa tuetaan eri keinoin.

Tavoitteet lyhyesti

- Asukkaiden, yrittäjien ja muiden toimijoiden aktiivisuutta kaupunkitaiteen toteuttamisessa tuetaan.

Toimenpide

12. Riihimäellä vakiinnutetaan käyttöön uusia toimintatapoja, joilla lisätään kaupunkitaiteen toteuttamista erilaisissa rakennus- ja saneeraushankkeissa, esimerkiksi nk. prosenttiperiaate. Ensi vaiheessa taiteen toteuttaminen sisällytetään kaupungin hankintapolitiikkaan.

Värit ilahduttavat kaupunkikuvassa.

Kuvakaappaus Riihimäen rakennetun ympäristön ohjelmasta, s. 20. Sekä Rakennetun ympäristön ohjelman laadinnan että Asemanseudun yleissuunnitelman yhteydessä pidettyjen asukasosallistamisten yhteydessä nousi esille toiveet julkisen taiteen toteuttamisesta kaupungissa niin valotaiteen, muraalien, veistosten kuin robotiikankin tavoin. (Riihimäen rakennetun ympäristön ohjelma, työpaja 15.3.2017, yhteenveto)

⁹ Valtakunnallisena suosituksena on, että prosentti rakennushankkeiden kustannuksista käytetään taiteeseen. Esitys prosenttiperiaatteen edistämiseksi. Ohjausryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017/50.

1. JULKISEN TAITEEN HANKINTOJEN NYKYTILA RIIHIMÄELLÄ

Riihimäen kaupunki on toiminut vuodesta 2015 alkaen isäntäkaupunkina Suomen kasvukäytävän kunnissa toteutetulle Yhteiskuntataiteilijatoiminnalle. Uraauurtavassa toiminnassa on kehitetty kuntien kesken jaetun asiantuntijuuden mallia. Siinä usean kunnan yhteinen taideasiantuntija jakaa tietoa ja kehittää uusia käytänteitä, rakenteita ja rahoitusmalleja, joiden avulla taidetta toteutetaan rakennettuun ympäristöön.

Yhteiskuntataiteilijatoimintaa rakennettiin vuosina 2015–2018 osallistuvien kuntien ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Vuodesta 2018 alkaen toimintaa on jatkettu osana Ratkaisumalleja taiteen yhdistämiseksi rakentamiseen ESR-hanketta (lyhyesti Taide käyttöön -hanke). Tämä hanke päättyy vuonna 2020.

Hankkeiden myötä Riihimäestä on tullut edelläkävijä julkisen taiteen asiantuntijatyön ja kuntien monialaisen ja hallintorajat ylittävän yhteistyön kehittämisessä.

Marjukka Korhosen teosluonnos Herajoen siltaan, 2017.
Kuva: Marjukka Korhonen. Visualisointi: Tuomas Vuorinen.

Yhteiskuntataiteilijatoiminnan myötä Riihimäellä on toteutettu useita julkisen taiteen teoksia yhteistyössä kaupunkitekniikan, tilapalveluiden ja kulttuuripalveluiden kesken. Lisäksi on laadittu luonnos julkisen taiteen hankinnan periaatteista sekä kartoitettu julkisen taiteen paikkoja kaupunkitilassa.

Riihimäen kaupungilla ei aikaisemmin ole ollut suunnitelmaa siitä, miten julkiseen tilaan hankitaan ja sijoitetaan pysyvää tai väliaikaista taidetta. Julkista taidetta ei ole suunnitelmallisesti toteutettu osana kaupunkisuunnittelua, kaavoitusta, tila- tai infrarakennushankkeita, eikä taiteen rahoitusmalleja ole selvitetty. Prosenttiperiaate on ollut ajoittain esillä, mutta sitä ei ole vahvistettu.

1.1 Kaupungin taidekokoelma

Kaupungin taidekokoelmalle ei ole laadittu kokoelmapoliittista ohjelmaa. Kulttuuripalveluiden määrärahoista tehtiin yksittäisiä taideteoshankintoja vuoteen 2008 asti. Sen jälkeen taiteen hankinta siirrettiin Riihimäen taidemuseolle, mutta määrärahoja ei hankintoihin ole osoitettu tai toimintatapaa laadittu.

Kaupungin taidekokoelman ylläpidosta ja huollosta vastaa kulttuuripalvelut. Ylläpidon määrärahat ovat 500 – 1000 € vuodessa, joka käytetään lähinnä akuutteihin teos- ja kehyskorjauksiin. Kokoelmasta ei ole tehty arvaluokitusta eikä sen huollosta ja ylläpidosta suunnitelmaa. Rakennusten sisällä sijaitsevien teosten huollosta vastaa kulttuuripalvelut. Yleisillä alueilla sijaitsevien teosten huollosta vastaa kaupunkitekniikan

vastuualue.

Taidekokoelma koostuu pääosin itsenäisistä lahjoituksina saaduista tai kaupungin ostamista teoksista. Taidekokoelma käsittää noin 830 teosta. Kokoelmassa on maalauksia, piirustuksia, tekstiilitaidetta, veistoksia ja esineitä. Teokset on sijoitettu kaupungin julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin virastoihin, päiväkoteihin, kouluihin sekä kaupunkitilaan. Lisäksi kaupungilla on teoksia, jotka eivät ylitä kokoelmateoskynnystä, kuten osa katutaiteesta tai lasten- ja nuorten tekemät ympäristöteokset.

Riihimäen kaupungin kokoelmaan kuuluvat myös julkiset veistokset ja muistomerkit sekä muut julkisiin tiloihin hankitut teokset.

Aikaisempina vuosikymmeninä muutamia taideteoksia on tilattu osaksi arkkitehtonista tilakokonaisuutta. Näitä ovat mm. Martti Aihan Unelmien pilvi (1984) Riihikodissa, Salme Karvasen (nyk.Paldán) Elämysten portaat (1986) kirjastossa, Janel Johnsonin Lohikäärme (1992) Lasitehtaan koulun julkisivussa ja Jukka Korpiheteen Heijastuksia Reflections (2002) Uimalassa. Uusimpana hankintana kaupunki tilasi vuonna 2019 Helmi Remeksen Sateen synty -teoksen Uramon uuteen kouluun yritysyhteistyön avulla.

2010-luvulla Kulttuuripalvelut on tuottanut julkisia teoksia opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustusten turvin: Sampo Malinin Hyrrä ja Anni Paunilan Ketju (2015) harjoitusjäähalliin ja Edwina Goldstonen PelMuraali (2016) Peltosaaren liikekiinteistöön.

Yhteistyössä kulttuuripalvelujen ja kaupunkitekniikan kanssa on viime vuosina hankittu Ola Kalninsin muraali (2016) rautatieaseman alikulkukäytävään, Tommi Toijan Eksynyt -veistos (2018) Keskuspuiston kiertoliittymään sekä Jaakko Pernun Crossroads (2019) Kulmalan puistokadun ja Etelän Viertotien kiertoliittymään.

Edwina Goldstone: PelMuraali, 2016. Kuva: Anna Vesén. ©Kuvasto.

Sampo Malin: Hyrrä, 2015. Kuva: Laura Kauppinen. ©Kuvasto.

1.2. Muotokuvat

Kaupunginhallitus päättää kaupunginjohtajien ja korkeiden luottamusmiesten muotokuvien tilaamisesta, jolloin ne maksetaan kaupunginhallituksen erikseen osoittamista määrärahoista. Riihimäen taidemuseo tekee pyydettyä ehdotuksia taiteilijoista. Muiden johtavien virka- tai toimihenkilöiden muotokuvien

tilaaminen ja rahoitus on tilaavan yksikön vastuulla. Sama koskee kaikkia muitakin kaupungin hallinnoimia, ostamia, lahjaksi saamia tai muutoin sopimusteitse hankkimia muotokuvateoksia, jotka halutaan liittää kaupungin taidekokoelman osaksi. Jatkossa etsitään uusia tapoja muotokuvien toteuttamiselle.

1.3. Riihimäen taidemuseon kokoelma

Riihimäen taidemuseon kokoelman ylläpidosta vastaa taidemuseo. Taideteokset ovat esillä vaihtuvissa näyttelyissä sekä osa pysyvästi esillä taidemuseossa. Kokoelmateoksia ei sijoiteta kaupungin julkisiin tiloihin. Taidemuseon teoksia lainataan monien ammattimaisesti toimivien kotimaisten ja ulkomaisten taidemuseoiden näyttelyihin. Taidehankintoihin ei ole erillistä määrärahaa.

Taidemuseon kokoelmassa on yli 2200 teosta. Riihimäen taidemuseon kokoelma koostuu valtaosaltaan testamenttilahjoituksena saadusta Pentti ja Tatjana Wähäjärven kokoelmasta. Taidemuseon kokoelmaan kuuluu lisäksi pienempiä taidelahjoituksia sekä taidemuseon teoshankintoja. Taidemuseon kokoelmasta pääosa on suomalaista kuvataidetta 1900-luvun alusta: maalauksia, veistoksia, ja grafiikkaa. Kokoelman keskeisempiä nimiä ovat Helene Schjerfbeck, Ellen Thesleff, Tyko Sallinen, Jalmari Ruokokoski, Eero Nelimarkka, Marcus Collin ja Wäinö Aaltonen ja Venny Soldan-Brofeldt. Antiikkiesineitä on kaikkiaan noin 500, joista suurin osa on kiinalaista keramiikkaa, venäläistä posliinia, pronssiesineistöä ja ikoneja

LIITE 2.

2. JULKISEN TAITEEN OHJELMOINTI, HALLINTORAJAT YLITTÄVÄ TYÖRYHMÄ JA JULKISEN TAITEEN ASiantuntijat

Suuret kiinteistö- ja väyläkohteet ja erityisesti aluerakentaminen ovat viime vuosina edesauttaneet taiteen ohjelmointia yhä laajenevassa määrin osaksi suunnittelua ja rakentamista. Samalla on syntynyt uusi työkenttä uudelle asiantuntijaryhmälle.

Prosenttiperiaatteen toteutumisen mallit päätetään kaupungin hallintoelimissä useimmiten niin, että velvoite totutukseen on kirjattu esimerkiksi taidemuseon johtosääntöön (Salo, Oulu, Helsinki). Samalla taidemuseolla on keskeinen rooli periaatteen toteuttajana. Suurissa aluerakentamishankkeissa on kehitetty omia malleja. Pitkäkestoisissa hankkeissa suunnittelun ja toteutuksen aikajänne on pitkä. Projektin aikana toimijat ja toteuttajat vaihtuvat, ja tarvitaan monialaista, eri sektoreiden välistä yhteistyötä.

Taiteen nivominen mukaan ratkaistaan useimmiten ohjelmoimalla taide konseptiksi, suunnitelmaksi tai ohjelmaksi. Niissä taiteelle asetetaan kohteen mukaiset tehtävät, pohditaan kohteeseen sopivat taiteen ilmenemismuodot ja -tavat projektin eri vaiheissa sekä päätetään siitä, miten taide käytännössä toteutuu ja miten se rahoitetaan. Viime vuosina alueellisia taidekonsepteja, -periaatteita, -ohjelmia ja suunnitelmia on

laadittu esimerkiksi Kuopion Saaristokaupunkiin, Tampereen Vuorekseen, Joensuun Penttilänrantaan, Vantaan Leinelään, Sipoon Nikkilään, Jyväskylän Kankaalle, Tuusulan Rykmentinpuistoon, Porvoon Länsirantaan, Hämeenlinnan Asemanrantaan ja Vaasan Ravilaaksoon. Seinäjoella Asemanseudun taideohjelma ja Lohjalla asuntomessualueen taideohjelma ovat hyväksymisvaiheessa, ja Kangasalle tehdään ympäristö- ja taideohjelma.

Aluerakentamishankkeiden rinnalle ovat nousemassa kaupungin päätöselimissä vahvistetut julkisen taiteen periaatteet ja -ohjelmat. Tampereella hyväksyttiin ensimmäiset vuonna 2017, Mikkeli, Espoo ja Jämsä saivat omansa 2019. Valmistelussa ovat myös Hyvinkään periaatteet.

Hallintorajat ylittävän työryhmän nimittäminen julkisen taiteen hankkeiden ohjaajaksi, valmistelijaksi ja päättäjäksi on käytännössä osoittautumassa selkeytensä ja kustannustehokkuutensa takia parhaimmaksi keinoksi organisoida julkisen taiteen hankkeiden hallinto.

Julkisen taiteen toteuttamisperiaatteiden laadintaan voidaan osoittaa alan asiantuntija kaupunkiorganisaation sisältä tai asiantuntijuutta voidaan ostaa kilpailutettuna palveluna ulkopuolelta. Ohjelmoinnin lisäksi julkisen taiteen asiantuntijan tehtävänä on luotsata toteutettavat taidehankkeet osaksi projekteja, toimia välittäjänä ja asiantuntijana taiteilijan ja tilaajan välissä.

LIITE 3.

3. ESIMERKKEJÄ JULKISESTA TAITEESTA JA ERI RAHOITUSMALLIEN KÄYTÄNNÖN SOVELLUKSISTA SUOMESSA

Viimeisen kymmenen vuoden aikana ns. rahastomalleja on kehitetty ja sovellettu paikallisesti erityisesti kaupunkien aluerakentamisessa. Yhteistä malleille on se, että taidevelvoite on kytketty tonttien luovutus- ja vuokraehtoihin, joissa määrätään hintaan sidottu taidevelvoitteen suuruus. Taideteoksia syntyy etupäässä alueen julkiseen tilaan tai julkisiin rakennuksiin, joissakin kohteissa myös yksityisomisteiseksi tuleviin kiinteistöihin. Julkiset teokset tulevat yleensä kaupungin omistukseen ja ylläpitoon, yksityiset yksityiseen.

Esimerkkejä käytössä olevista kerrosalaneliömaksuista:

- Sipoon Nikkilä 3,00 €, Hämeenlinnan Asemaranta 8,00 €, Helsingin Kalasatama 10,00 €,
- Päätösprosessissa on myös Seinäjoen Asemanseutua koskeva päätös, ehdotus 10,00 €/kem2.
- Tuusulan Rykmentinpuiston alueella taidevelvoitetta toteutetaan siten, että tontin ostajat velvoitetaan maksamaan 3 % tontin myyntihinnasta vastaava summa taiderahastoon. Vastaavasti kaupunki luovuttaa rahastoon 1,5 % summan jokaisesta myydystä tontista.

Yllämainituissa esimerkeissä rahastomaksulla katetaan vain itse taideteoksen tai teosten hankintakulut. Mahdolliset teosten tarvitsemat rakenteet, kuten jalustat, vahvennetut tukirakenteet tai sähköistys, suunnitellaan ja sisällytetään kustannustehokkaasti muun rakentamisen prosessissa ja kuluissa. Poikkeuksen tästä muodostaa Porvoon Länsiranta, jossa taiderahastosta maksetaan myös teoksen vaatimat perustus- ja pohjatyöt sekä kiinnitykseen ja valaistukseen liittyvät lisätyöt silloin, kun ne eivät luontevasti ole osa normaalia rakentamista. Porvoossa rahastosta maksetaan myös alueen taiteen asiantuntijatyö. Muissa rahastomalleissa se voidaan kustantaa myös kaupungin ostopalveluna tai kaupungin viranomaistyönä varsinkin silloin, kun pysyvät teokset jäävät kaupungin omistukseen tai tilapäishankkeissa yhteistyötahona on kulttuuritoimi.

Uusiksi taiteen omistajiksi ovat tulleet myös esimerkiksi Helsingin Arabianrannan aluerakentamiskohteen kiinteistösaakeyhtiöt, joista tuli pioneereja prosenttiperiaatteen uudelleen käytössä 2000-luvun alussa. Alueen tontinluovutusehtoihin sidotun ehdon mukaisesti jokaiseen asuinkiinteistöön tuli toteuttaa taidetta noin 1 % kustannuksista. Yksityisten rakennuttajien toimintaa ohjattiin alueen oman taidekoordinaattorin toimesta hänen laatimansa taideohjelman mukaisesti.

Ensimmäisen viiden vuoden jälkeen perinteinen periaate alkoi kehittyä kerrosalaneliömaksuihin perustuvaksi rahastomalliksi: rakennuttaja maksoi kerrosalaneliöön sidotun summan kaupungin hallinnoimaan rahastoon. Taidekoordinaattori vastasi taiteen toteutuksesta, joka siirtyi rakennusten sisältä enemmän ulos, erityisesti alueen suurille yhteispihoille.

Suomessa yli 70 kuntaa tai kaupunkia on tehnyt jossain vaiheessa päätöksen käyttää prosenttiperiaatetta omassa rakentamisessaan. Monessa kaupungissa päätöstä on toteutettu vaihtelevasti, mutta erityisesti 2000-luvun alkupuolelta nämä päätökset on otettu uudelleen aktiiviseen käyttöön. Järjestelmällisimmin periaatetta omassa rakentamisessaan – erityisesti julkisten rakennusten, kuten päiväkotien, koulujen ja terveyskeskusten – yhteydessä taidetta on toteutettu pääkaupunkiseudulla, mutta myös Kemiössä, Salossa ja Oulussa. Erityisesti suurissa kaupungeissa teoshankkeiden käytännön asiantuntijatyöstä ovat vastanneet taidemuseot, koska teoksia on joko liitetty taidemuseoiden kokoelmiin tai teosten omistus- ja ylläpitovelvoite on jäänyt kaupungin tehtäväksi.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana periaatetta on alettu soveltaa muun muassa suurissa sairaalahankkeissa, kuten Turun T-sairaala, sekä väylähankkeissa, kuten E18 välillä Koskenkylä-Kotka. Näissä taide on ohjelmoitu ja toteutettu osana rakentamishankkeita niin, että asiantuntijatyöstä ovat huolehtineet hankekohtaiset julkisen taiteen asiantuntijat. Taiteen omistajiksi ovat tulleet suuret sairaalakiinteistöt ja valtion Väylävirasto. Lähimmät esimerkit prosenttiperiaatteen käytöstä ovat Hyvinkään kaupungin ja HUS-kuntayhtymän rakentama Sairaalanmäen uudisrakennus ja Hämeenlinnan Ahveniston sairaala.

3.1. Hämeenlinnan Asemanranta

Uutta, arviolta 2030-luvulla valmistuvaa Asemanrannan aluetta rakennetaan parhaillaan Hämeenlinnan käyntikortiksi. Alueeseen liittyy monia tärkeitä julkisia ulkotiloja, joiden laatuun ja ilmeeseen kiinnitetään erityistä huomiota erityisesti julkisen taiteen avulla. Tavoitteena on luoda identiteettiä ja tunnistettavuutta muutoksen alla olevalle alueelle sekä mahdollistaa alueen asukkaille ja muille käyttäjille taiteen kohtaaminen kaikille avoimessa ulkotilassa. Alueelle on tehty taideohjelma, jossa määritellään taiteen

hankinnasta vastaavat toimijat ja jolla ohjataan taiteen sijoittaminen, rahoittaminen, hankintatavat ja yhdistäminen muuhun rakentamiseen.

Johanna Rope: Päivän peili.
Kilpailuehdotus; teoksen toteutus alkaa 2020.
Kuva: Johanna Rope.

Asemanrannan taideteokset rahoitetaan maankäyttö- ja tontinluovutussopimuksilla kerrytettävillä kerrosalaneliömetrimaksuilla, joka on Asemanrannassa kaupunginhallituksen päätöksellä 8 €/kem2. Varoja taiteen toteuttamiseen kertyy vuosien 2017 - n. 2030 aikana yhteensä arviolta 650 000 €. Kertyvillä varoilla Asemanrantaan sijoitetaan 6-7 pysyvää taideteosta aukioille, kävelyakselille, pysäköintitaloon sekä kortteleiden katualueille. rakentamisaikana alueella toteutetaan noin 6-10 väliaikaista taideteosta.

Taideohjelmaa ja siitä saatuja kokemuksia voidaan hyödyntää jatkossa myös muissa Hämeenlinnan

kaupunkikehityshankkeissa. Taideohjelma toteutettiin ja sitä on toimeenpantu Hämeenlinnan ja Riihimäen välisellä sopimuksella osana Riihimäen isännöimää Yhteiskuntataiteilijatoimintaa.

3.2. Jyväskylän Kangas

Jyväskylän keskustan välittömään läheisyyteen, entisen Kankaan paperitehtaan alueelle rakentuvalla alueella on toteutettu vuodesta 2015 lähtien prosenttikulttuurin periaatetta. Prosenttikulttuurissa pysyvien teosten rinnalla toteutetaan myös tilapäisiä teoksia ja laajalla skaalalla eri taiteenlajien tapahtumia, esityksiä jne. Omaleimaisen mallin ytimessä ovat asukkaat ja alueen toimijat.

Käytännössä noin yksi prosentti Kankaan tontinmyyntituloista, maankäyttömaksuista ja kiinteistöjen rakennuskustannuksista ohjataan kulttuurille. Pitkällä aikavälillä, vuodesta 2015 vuoteen 2040, varoja on kertynyt ja kulttuuriin ja taiteeseen käytetty yli viisi miljoonaa euroa. Siitä noin 75 % käytetään pysyvään taiteeseen ja 25 % muuhun alueen kulttuuriin. Pysyvä taide on ohjelmoitu taiteen yleissuunnitelmiksi, joita tuotetaan asemakaavoituksen edetessä.

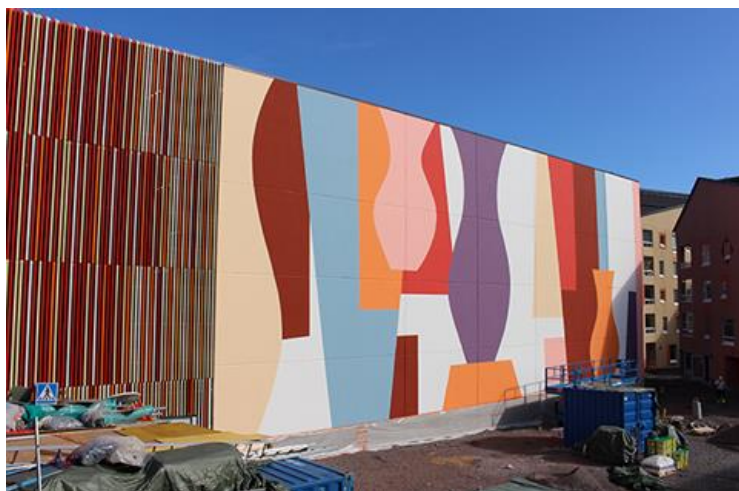
Jaakko Niemelä ja Helena Hietanen: Kartastoja, 2018. Kuva: Kirsi Pitkänen. ©Kuvasto.

Erillinen palveluyhtiö Kankaan Palvelu Oy vastaa alueen prosenttikulttuurista. Se hallinnoi rahoja, tekee taide- ja tapahtumahankinnat, omistaa taideteokset ja vastaa myös taideteosten kunnostuksesta. Taiteen koordinoinnista sekä yksityisen että julkisen tilan osalta, vastaa ulkopuolisena ostopalveluna alan yritys; vastaavasti tapahtumista kulttuurituottaja. Kun koko alue on valmis, palveluyhtiön tulevat omistamaan alueen kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt. www.kangasverkko.fi/sisalto/prosenttikulttuuri

3.3. Porvoon Länsiranta

Porvoon kaupungin vuonna 2014 tilaaman taideohjelman mukaisesti Porvoon Länsirannan asuin- ja työpaikka-alueelle toteutuu taideteoksia noin 2,4 miljoonalla eurolla 15 vuotta kestävä rakentamisen aikana. Pysyvien teosten lisäksi voi toteutua myös tilapäisiä tai ajallisesti rajallisia teoksia. Länsirannan taideohjelmassa ”määritellään muun muassa taidehankkeiden rahoitusmalli, hankkeiden toteuttajat ja heidän vastuullaan olevat tehtävät sekä taidehankinnan prosessikuvaus aina hankkeen käynnistymisestä luonnos- ja toimeksiantovaiheeseen ja edelleen käyttöönottootehtäviin ja mahdollisiin huoltotarpeisiin”. Ohjelmaa on toimeen pantu alueen rakentamisen alusta saakka. Rahoituksen ytimessä on kaupungin hallinnoima taiderahasto, johon kerätään jokaisen alueelta tontin lunastavan kanssa tontinluovutus sopimukseen kirjattava taideraha 20 euroa/kem². Rahastossa varat ovat käytettävissä yli budjettivuosien. Rahastosta maksetaan alueella toteutettavien taidehankkeiden kaikki kulut, teoksen toteuttamiskulujen lisäksi myös teosten huolto ja kunnostus sekä taiteen koordinointiin ja kuratointiin liittyvät palvelut. Taiderahastosta yhteen kohteeseen käytettävien varojen jakautumisesta taiteen – pysyvän tai tapahtumien - huollon ja kunnostuksen sekä koordinoinnin ja kuratoinnin kesken sovitaan kohde kerrallaan. Kaupungin maille tulevat pysyvät teokset jäävät kaupungin omistukseen ja huoltovastuulle, taloyhtiöiden tonteille tulevat teokset jäävät niiden omistukseen ja huollettaviksi. Käytännön työstä vastaa nimitetty taiteenhankintaryhmä. Taidehankkeiden koordinoinnista ja taideasiantuntijuudesta vastaa määräaikaisesti kilpailuttamalla valittu alan yritys.

<https://www.porvoo.fi/lansirannan-taideohjelman-hankkeet>

Astrid Sylwan: Delphi, 2018.

Kuva: Susanna Widjeskog, Porvoon museo 2018. ©Kuvasto.

3.4. Joensuun Penttilänranta

Joensuun keskustan läheisyyteen, joenrantaan entisen teollisuusalueen paikalle, rakentuu uusi asuinalue. Sen kaavoituksen yhteydessä alueella päätettiin soveltaa prosenttiperiaatetta niin, että velvoite on sekä kaupungilla itsellään, että alueen rakentajilla. Käytännössä kaupunki käyttää 1 %:n verran varoja maaperän kunnostuksen ja yleisten alueiden toteuttamisen kustannuksista taiteen hankkimiseen. Alueen

korttelialueiden toteuttajien edellytetään käyttävän vastaavasti 1 % suuruinen osuus toteutuskustannuksista taideteosten hankkimiseen – tästä sovitaan tontinluovutuksen yhteydessä.

Anssi Kasitonni: Suomen tuntemattomin runoilija, 2013.
Varvinpuisto, Penttilänranta.
Kuva: Joensuun taidemuseo. ©Kuvasto.

Kaupungin hallituksen vuonna 2010 hyväksymässä taiteen puitesuunnitelmassa jäsenneltiin taiteen toteutuksen rahoituksen lisäksi menettelytapoja. Taidehankintojen tueksi perustettiin työryhmä, jonka tehtävänä on toiminnan koordinointi sekä taideteosten sijoituspaikkoihin ja itse taidehankintoihin liittyvien päätösesitysten valmistelu.

Työryhmän tehtävänä on 1) valikoida ja esittää kulloiseenkin kohteeseen yhtä tai useampaa vaihtoehtoista taiteilijaa tai taiteilijaryhmää taidekohteen toteuttajaksi ja 2) ohjata kunkin taideteoksen käytännön suunnittelua. Työryhmällä ei ole hankinnoissa päätösvaltaa. Yleisille alueille hankittavien taideteosten osalta päätökset tekee asianomainen lautakunta ja vastaavasti korttelialueilla rakennushankkeiden toteuttajat. Korttelialueilla teokset jäävät kiinteistöjen omistukseen. Ns. yleisillä, kaupungin omistamilla aluilla sijaitsevat teokset liitetään taidemuseon kokoelman, joka myös vastaa niiden ylläpidosta ja huollosta.

www.joensuu.fi/penttilanrannantaide

3.5. Oulun kaupunki

Oulu on yksi niitä suomalaisista kaupungeista, joissa ns. perinteisesti prosenttiperiaatteella rahoitetut taidehankkeet ovat olleet järjestelmällisesti osa rakentamista. Periaate otettiin Oulussa käyttöön vuonna 1964. Kattavasti sitä on sovellettu vuodesta 2000 lähtien rakennus-, peruskorjaus- ja kaavoitushankkeissa. Julkista taidetta on toteutettu erityisesti kouluihin, päiväkoteihin, sosiaali- ja terveyspalvelujen toimitiloihin, sekä julkisiin katu- ja puistotiloihin.

Maija Louekari:
Kasvihuone, 2011.
Oulun
Ympäristöotalo
Kuva: Oulun
Taidemuseo.
©Kuvasto.

Periaatteen mukaisista kuvataidehankinnoista päättää kunkin kohteen kuvataidetyöryhmä, jossa on edustettuina tarvittavien toimialojen ja tahojen edustajat. Työryhmissä on pysyvä edustus museo- ja tiedekeskus Luupista, Oulun taidemuseosta, Oulun Tilakeskuksesta tai Oulun Teknisestä liikelaitoksesta. Teokset voivat olla joko pysyviä ja määräaikaista. Elinkaari määräytyy toteutustavan ja käytettyjen materiaalien tai tekniikan mukaisesti. Julkiset taideteokset tai laajemmat taiteelliset toteutukset linkittyvät osaksi kokonaisuutta jo suunnitteluvaiheessa. Prosenttiperiaatteella hankitut taideteokset voivat myös täysin yhdistyä rakenteisiin, tiloihin tai ympäristöihin.

Kaupungissa sovelletaan myös yhteistyön periaatetta julkisten teosten hankinnassa. Työryhmän toimijoina museo- ja tiedekeskus Luuppi, Oulun taidemuseo ja Oulun tekninen liikelaitos hankkivat määräajoin yhteisrahoituksella ulkoveistoksia yhdessä sopimaansa sijoituskohteeseen. Kaupunkikonsernin eri toimialueiden asiantuntijoista koostuva, edellistä laajempi kuvataidetyöryhmä käsittelee viher- ja katualueille sijoitettaviin ulkoveistoksiin ja muistolaattoihin liittyviä hankinta-, konservointi- ja huoltoesityksiä. Kuvataidetyöryhmä antaa myös tähän aihepiiriin liittyviä virallisia lausuntoja. Kaupungin kokoelmaan hankittujen julkisten teosten konservoinnista, hoidosta ja huollosta vastaa Oulun taidemuseo.

Oulussa on mm. valtuustoaloitteen pohjalta 2019 alettu valmistella periaatteen laajentamista yksityiseen rakentamiseen, erityisesti aluerakentamiskohteissa.

<https://www.ouka.fi/oulu/luuppi/julkinen-taide>